

Közösségi étkezés a szikh vallásban

A *langar* doktrinális és társadalmi vonatkozásai

Radnóti Alice

A szikh vallásban — szinte egyedülállóan a világvallások között — nem létezik rituális lakoma. Van azonban közösségi étkezés: a vallásnak integráns intézménye a *langar*, a szikh templomhoz (*gurdvára*-hoz) csatolt konyha, amely mindennap ingyenes étkezést biztosít bárkinek.

A *langar* etimológiája a perzsában keresendő: eredetileg alamizsnaházat, illetve a szegényeknek fenntartott konyhát jelentett.¹ Általában egy spirituális vezető működtette követői és a rászorulóknak számára. Az intézmény megtalálható az iszlám szúfi irányzatánál a XII–XIII. században, ahogyan ma is találkozhatunk vele egyes szúfi zarándokhelyek körül.² A szikhiek esetében azonban a *langar* jóval túlmutat az alamizsnaosztás szerepén, a közösség szegényeinek jóllakatásán. Egy szikhnek a *langar*-ban étkezés és az ott felajánlott önkéntes munka ugyanis nem egyszerűen lehetőség, hanem annál több: vallási kötelesség.

Amikor a XV. század legvégén Gurú Nának megalapította a szikh vallást, a hindu társadalmi viszonyok között az egyik legfontosabb paradigmaváltást a kasztkülönbségek elutasítása jelentette. A szikh hagyomány szerint a közösségi konyha intézménye már a vallás alapításakor, azonnal jelen volt. Ezek szerint maga Gurú Nának vezette be. Kezdetben a *pangat*³ szóval jelölték. A szikhiek második vallási vezetőjével kapcsolatban a szent könyv, a *Gurú Grant Száhib* már említi a *langar*-t, és azt is, hogy a guru (*gurú*)⁴ felesége vezető szerepet játszott a közösségi konyha üzemeltetésében.⁵ Intézménnyé mégis a harmadik vallási vezető, Gurú Amar Dász tette a szikh templomhoz csatolt közösségi konyhát. Ettől kezdve minden látogatónak először részt kellett vennie a közös étkezésben, hogy kinyilvánítsa: nem veszi figyelembe a kasztrendszer szigorú különítkezési előírásait. Ezután találkozhatott csak a guruval és ve-

¹ Harbans SINGH (szerk.): *The Encyclopaedia of Sikhism* II. Punjabi University, Patiala 1996. 207.

² Például az indiai Adzsmírban, Moinuddín Csisti szúfi szent *dargáh*-jánál (síremlék és zarándokhely).

³ Jelentése: 'sor' vagy 'vonal', mert a hívek egy sorban, mindenfajta hierarchia nélkül ültek le a földre a közös étkezéshez.

⁴ A magyar nyelvben meggyökeresedett szavak esetében a szerkesztő kérésére nem tartjuk meg az eredeti magánhangzóhosszúságot a guru szóban, kivéve, ha a szent könyvre utal vagy a nagy guruk nemzetközileg elterjedt nevét jelenti. Az *-u* az eredeti szanszkrit, továbbá a hindi szó végén rövid, a pandzsábiban viszont hosszú lenne.

⁵ *Srí Gurú Granth Száhib* 967.

hetett részt a vallásos szertartáson.⁶ Amar Dász guruhoz messzi földről érkeztek a látogatók, hogy találkozhassanak a híres szent emberrel, ám csak azokat fogadta, akik előzőleg már étkeztek a közös konyhában. Az anekdota szerint egy alkalommal maga Akbar, a mughal császár is ellátogatott hozzá,⁷ aki bár muszlim volt, rendkívüli módon érdekelték más vallások tanításai. Amikor megjelent, hogy személyesen találkozzék a harmadik szikh guruval, ő sem vonhatta ki magát a közösségi étkezés alól. Ahogyan az egyszerű hívek, a császár is a földre ült, és elfogyasztotta a szikhiek ételét. Akbart annyira elbűvölte ez a rendszer, hogy amikor a guruhoz vezették és selymet terítettek a lába elé, nem volt hajlandó rálépni. Lehajolt, félrehúzta az uralkodónak járó szőnyeget, majd a puszta földre lépve, mezítláb indult a guru lakhelye felé. Amar Dász élete végéig szívélyes kapcsolatot tartott fenn a császárral.

A közösségi konyha doktrinális szerepe

A hindu társadalmi rendben, a kasztok szövevényes rendszerében a rituális tisztaságnak alapvető jelentősége van. Egy kaszthindu kétféleképpen szennyeződhet be rituálisan: ha alacsonyabb kasztbelivel házasodik, illetve ha alacsonyabb kasztbelivel együtt étkezik. Nem érhet tehát akárki az elfogyasztandó ételhez, a szakács teendőit ezért általában egy, a kaszthierarchia csúcsán álló bráhma látja el, hiszen tőle bárki elfogadhat ételt.⁸ A XVI. században ezért a szikhiek gyakorlata rendkívül haladó, forradalmi újításnak számított. Amikor a különböző kasztokból származó szikhiek együtt, egy vonalban, mindenfajta hierarchia betartását mellőzve ültek le, és bármely hittársuk vagy akár egy más valláshoz tartozó egyén kezéből elfogadták az ételt, ezzel az aktussal látványosan elutasították a kasztkülönbségeket.

Hogy az egalitárius eszmény és a kasztrendszer elutasítása a hitéletben mennyire központi doktrína volt a szikh vallásban, mutatja, hogy a *langar*-ban való munka és étkezés nem csak lehetőség, hanem vallási kötelesség a szikhieknek.

A hindu individualizmussal szemben⁹ a szikhieké közösségi vallás: minden a gyülekezetben, közösségi szinten zajlik, akörül forog, és az önkéntesség is központi doktrína, amit a *langar* intézménye jelképesen is kifejezésre juttat. A takarítást és az egyéb,

⁶ *Pahile pangat pachhe sangat* — először a közös étkezés, utána a közös ima. A pangat (közös étkezés) és a szangat (a tulajdonképpeni gyülekezet) integráns egysége először Bhái Gurdásznál jelenik meg: *Hañs vañsu nihchal matī sañgati pañgati sātlu bañandā*. (Bhāi Gurdās: *Vārāñ XVII*, 12)

⁷ Max Arthur MACAULIFFE: *The Sikh Religion* II. Oxford University Press, Oxford 1909. 102.

⁸ A hindu társadalom a modern világban dinamikusan változik, a modern, városi hindu lakosság köreiből ma már szalonképtelennek számít az ilyenfajta diszkrimináció. Ám ma is találkozhatunk a jelenséggel: néhány éve került az indiai sajtó figyelmébe annak a vidéki iskolának az esete, ahol a kaszthinduk gyerekei sorban megtagadták, hogy elfogadják az érinthetetlen szakács által készített ebédet. Lásd pl. André BÉTEILLE: „India's destiny not caste in stone”, *The Hindu* 2012. február 21. <http://www.thehindu.com/opinion/lead/indias-destiny-not-caste-in-stone/article2913662.ece> (2012. 03. 01)

⁹ Egy hindu egyénileg, egy *bráhma*n pap közreműködésével végzi el a rituálét a templomban. Ezzel a gyakorlattal szemben a szikhiek kezdettől a közösségi vallásgyakorlásra helyezik a hangsúlyt.

piszkosabb fizikai munkákat is önkéntesek végzik, egymást váltva. Ez is forradalmi újítás a hindu társadalomban, ahol a kasztok egy-egy foglalkozáshoz kötöttek és a tisztátlan fizikai munkákat csak az alsóbb kasztok tagjai, illetve az érinthetetlenek végezheték el, s ahol a fizikai munka a mai napig megalázónak számít, egy magasabb kasztbeli soha nem ragadna seprűt. A *langar*-ban — ahogy az egész *gurdvára*-ban — mindent kizárólag ingyenes, önkéntes munkával (*szévá*) végeznek. A szikh közösség tagja a *gurdvára*-ban egyik nap takarít, másik nap főz vagy ételt, vizet oszt — ez elképzelhetetlen a hindu társadalomban. Az alapanyagokat adományokból vásárolják. Ez általában pénzadomány, de lehet természetbeni is.¹⁰

Spirituális jelentősége, szociális szerepe

Sok egyszerű falusi vagy városi szikhnek a vallásgyakorlás a *gurdvára*-k látogatásában vagy történelmi templomokhoz történő zárandoklatok formális teljesítésében merül ki.¹¹ Noha a szikhnek a rendszeres meditáció is kötelezően elő van írva,¹² vannak, akik elhagyják a napi vallásgyakorlatot. Nekik a közösségi munka, a közös étkezésben való részvétel spirituális élményt jelent. A *gurdvára*-k emelkedett légköre, a magával ragadó közösségi élmény annyira lenyűgöző, hogy a kívülálló látogatóra is óriási hatást gyakorolhat.

Nem elhanyagolható a *langar* szociális funkciója sem. A szegények ellátása, a jótékonyosság valamilyen formában általában más vallásokban is jelen van. A szikhnek nem csak azt írta elő a prófétájuk, hogy jövedelmük egytizedét a közösség jólétére fordítsák,¹³ de személyes munkájuk is vallási kötelesség. Bárki, bármikor beállhat dolgozni, jelentkezhet bármilyen típusú munkára.

Maga a szikh templom, a *gurdvára* sem kizárólag spirituális feladatokat lát el — nagyon fontos szociális funkciója is van: a templomok mellett a *langar*-on kívül zárandokszállást is találunk, ahol a messziről érkezett hívő ingyenes szállást kaphat. Sok nagyobb templomukhoz közösségi iskola és kórház is tartozik.

Sokaknak feltűnhetett már, hogy a szikhek között nem túl gyakran láthatunk kol-dust. Ennek oka nem csak a közösség gondoskodásában keresendő. A szikh magatartás három fő pillérét Gurú Nának a következőkben határozta meg: 1. fókuszáljunk Istenre; 2. munkával teremtsük meg megélhetésünk alapjait, vagyis tartsuk el saját magunkat és a családjunkat; 3. és osszuk meg mindenünket a közösséggel.¹⁴

¹⁰ Például a nehezen megközelíthető, 4500 méter felett épült Hémkund Száhib *gurdvára*-ban kifejezetten természetbeni adományokat várnak: a felajánlás részét képezi annak odaszállítása is.

¹¹ Gurú Nának híveinek megtiltotta a zárandoklatot és más hindu rituálék elvégzését. A hindu közeg hatására a szikh tömegkultúrába mára lassanként visszazivárgott a zárandoklat gyakorlata, noha a szikh előírások nem változtak.

¹² Például a reggeli ima, a *Dzsapdzsí*.

¹³ Ez a Gurú Góbind Szingh által előírt *dasvand*, vagyis tized.

¹⁴ *nām japo* (szó szerint: 'meditálj Isten nevében'); *kīrat karo*; *vand chakko*.

A *langar* a gyakorlatban

Az amritszári Arany templom a világ legnagyobb ingyenes ételszolgáltatója. Negyvenezer fémtálcát és evőeszközökészletet osztanak szét, mosogatnak mindennap. Naponta 12 tonna lisztből készítenek indiai lapos kenyeret, közel 4 tonna lencséből fő hatalmas kondérokban a főzelék, egy hétköznapon nyolcvanezer embernek szolgálnak fel egész nap, megállás nélkül ingyenes ebédet, hétvégeken pedig kétszer ennyinek is. Önkéntesek ezrei takarítanak, tisztítják a zöldséget, főznek, sütik az élesztő nélküli kenyeret, a *róti*-t.¹⁵

Nők és férfiak egyenrangúan vesznek részt a közösségi munkában. Még a „női és férfi típusú” munkákban — például a főzés — sincsen megkülönböztetés. A szikh vallásban a nők viszonylagos egyenlőséget élveznek: minden tisztségre, még a vallási vezetők posztjára is választható nő.¹⁶

Az urbanizáció, a szegény tömegek létszámának növekedése új kihívásokat hozott a vallási gyakorlatba. Közösségen belül és azon kívül is időnként szóvá teszik, hogy a szikh templomok eltértek az eredeti gyakorlattól: noha semmilyen írott szabály ezt nem támasztja alá, a hajléktalan tömegeket nem engedik be a *langar*-ba, nekik külön ebédlőt tartanak fenn. A szervezők azzal védekeznek, hogy az alkoholt és kábítószert is fogyasztó, valamint nem tisztálkodó koldusok tömegei megszentelődésük a *gurdvára*-t, amelybe csak megmosakodva és tiszta tudati állapotban lehet belépni.¹⁷ A *dalit*-problémával foglalkozó szakemberek ezt a kérdést tágabban értelmezik, és az érinthetlenség szikh valláson belüli modern megjelenésének összefüggésébe helyezik.¹⁸

A *karáh praszád* szokása

A *karáh praszád*-ot, ezt a guru által megáldott, jelképes jelentőségű ételt a szertartások végén, a közös ima után osztják ki a résztvevők között, egyenlő arányban. Búzaliszt, cukor és tisztított vaj (*ghi*) egyforma arányú keverékéből áll, amelyet egy vas edényben főznek és karddal szentelnek meg.¹⁹

¹⁵ Lydia POLGREEN: „A Sikh Temple Where All May Eat, and Pitch In”, *New York Times* 2010. augusztus 9. <http://www.nytimes.com/2010/08/30/world/asia/30india.html> (2011. 01. 08)

¹⁶ Bibi Jagir Kaur személyében a legfőbb vallási hatóság, a szikh templomigazgatóság, az SGPC élén is állt már nő. (Eddig ő az egyetlen.)

¹⁷ Harsh MANDER: „From langar, with love”, *The Hindu* 2013. január 12. http://www.thehindu.com/opinion/columns/Harsh_Mander/from-langar-with-love/article4294049.ece (2013. 01. 13)

¹⁸ Ronki RAM: „Social Catastrophe in the making: religion, deras and dalits in Punjab”, *Ambedkar Times* 2007. június 12. <http://www.ambedkartimes.com/ronkiram.htm#social> (2008. 05. 12)

¹⁹ A kard kultusza a szikh vallásba *Gurú Hargóbind* idejében, a XVII. század második felétől épült be.

A szokás a hasonló nevű hindu szokásból ered,²⁰ amikor az istenség „bálványának” ételt ajánlanak fel. A szikh vallás prófétái azonban alapvető változtatással vették át ezt a szertartást: szikh formájában nem az istenség, illetve a „bálvány” „eszi” meg az ételt, hanem a közösség tagjai. A hindu szertartásnak is része a megszentelt étel elfogadása. A hindu közösség tagja az ételt először az istenségnek ajánlja fel, majd a visszakapott, isten által — egy *bráhman* pap közreműködésével — megszentelt eledelt elfogyasztja. Ámde míg egy hindu csakis a *bráhman* kezéből fogadhatja el, a szikh vallás kötelezően írja elő, hogy hittársaiktól, vagyis egymástól, véletlenszerűen, kasztkülönbségekre való tekintet nélkül vegyék át a — guru által megszentelt — édességet. A *karáh praszád*-ot bárki kezéből kötelező elfogadni. Elutasítását sértésnek, szentségtörésnek tartják.

Mindezekkel a szokásokkal a szikhek látványosan demonstrálták, hogy közösségükben mindenkit egyformán, testvérként tartanak számon, figyelmen kívül hagyva a kasztkülönbségeket, illetve a rituális beszennyeződés elvét. Az együttétkezés tilalmának megőrése igen komoly, forradalmi változásnak számított abban a világban, ahol a kaszttilalmak az egész társadalom életét megszabták.²¹

Vannak-e tiltott ételek a szikh vallásban?

A húsevés és a vegetarianizmus kérdése

Valamennyi *langar*-ban egyszerű, vegetáriánus ételt szolgálnak fel, annak ellenére, hogy a szikheknek egyáltalán nem írtak elő húsmentes étrendet.

A húsevés és vegetarianizmus kérdésében a szikh társadalom erősen megosztott. Egyes csoportok a valláson belül szigorúan hús nélküli étrenden élnek.²² A 80 százalékos többségű hindu társadalomban élő szikhek egy részére a hinduizmus, elsősorban a *vaisnava* tradíció hatása óriási. A vegetarianizmust propagálják a pandzsábi vidéken nagy számban jelenlévő és sokakat magukhoz vonzó *dérá*-k is.²³ A kérdéssel kapcsolatos álláspontok szöveges alátámasztást a *Gurú Granth Száhib*-ban és a szikh viselkedési kódexben kell keresnünk.

A *Gurú Granth Száhib*-ban egymásnak ellentmondóan értelmezhető kitételek találhatóak e kérdéssel kapcsolatban. Ennek az az oka, hogy a szikhek szent himnuszgyűjteményébe a szikh guruk himnuszai mellett számos szent, például a szigorúan

²⁰ *Praszád*.

²¹ Hew MCLEOD: *Sikhs of the Khalsa*. Oxford University Press India, Újdelhi 2003. 219.

²² Néhány példa: a Damdami Taksal, az Akhand Kirtani Jatha, a Námhdhári irányzat, a nyugati 3HO csoport tagjai hisznek a vegetarianizmus fontosságában, és követőik számára előírják a húsmentes táplálkozást.

²³ Lásd RADNÓTI Alice: „Konverzió, kaszt és politika a mai Pandzsábban. A dérák és az indiai szikh orthodoxia”, *Conversio Vallástudományi Konferencia*, 2011. szeptember 11–12. Megjelenés előtt a konferencia kötetében.

vegetáriánus Kabír vagy a hindu Ravidász költeményeit is beépítették. Nyilvánvaló, hogy ezeknek a szenteknek sajátos étkezési preferenciáik lehettek. Gurú Nának hozzáállása a táplálkozási kérdéshez azonban eléggé egyértelmű. Több helyen utal erre a kérdésre a *Gurú Granth Száhib*-ban.^{24,25}

A vallásalapító kifejti: csak a bolond vitázik a vegetarianizmus, illetve a húsevés kérdésén, és képmutatóknak nevezi azokat, akiknél ez egy központi kérdés a vallásban. Az *ahimszá* (a nem-ölés) kétségkívül nem vallási követelmény a szikhizmusban. Nának rendkívül kritikus volt mindenféle, általa babonának tartott dologgal kapcsolatban. Nem csak a bálványimádást, a zarándoklatot, az áldozatot tiltotta meg a híveinek, de a test sanyargatását s mindenféle aszkézist is. A szikhek hisznek a lélekvándorlásban, de nem tekintik az evilágot *májá*-nak, álmvilágnak. Hitük szerint a test a lélek temploma, amelyet Isten teremtett, és ennek megfelelően táplálni, gondozni kell. Az étkezési megszorítások nem tesznek valakit spirituálisan vagy más értelemben magasabb rendűvé, és ennek megfelelően nem számít, mit eszik az ember. Azonban a mértékletességet a guruk is hangsúlyozzák: a falánkság elítélendő, ki-ki csak akkor egyen, amikor éhes.

Egy másik helyen a következőképpen hangzanak Gurú Angad szavai: „Isten az egyik teremtményt a másik táplálékaként rendelte.”²⁶ Hargóbind és Góbind Szingh (a hatodik és a tizedik) gurukról biztosan lehet tudni, hogy vadásztak is. A húsevés vagy az attól való tartózkodás kérdése tehát a szikh vallás hagyománya alapján egyéni választásnak tekintendő, amelynek spirituális szempontból nincsen jelentősége. A szikhek között éppúgy vannak növény- és húsevők, mint a nyugati világban, preferenciáikat egyéni meggyőződés és ízlés diktálja, és hasonlóan próbálják néha spirituálisan alátámasztani a vegetarianizmust, ahogyan az vallástól függetlenül mások gondolkodásában is jelen van, de hitrendszerbeli alapja nincsen a szikhizmusban.

A muszlim rituálé szerint levágott állat húsának tilalma

A szikhek életét a gyakorlatban a szikh viselkedési kódex, a *Rahit Maryádá* szabályozza. Ezt eredetileg Góbind Szingh guru idejében állították össze, több változata is készült, s a XX. század elején, a Szingh Szabhá vallási reformmozgalom eredményeképpen született meg a mai, érvényes változat, amelyet a fővonalbeli szikhek elfogadnak. Az egyetlen tilalom, amely a húsevéshez kötődik, a rituálisan levágott állat húsának a fogyasztása — ez viszont a négy fő tabu között szerepel.²⁷ Gurú Góbind Szingh megtiltotta közösségének a muszlim módra vágott, vagyis a *kutthá* hús fo-

²⁴ *Mās chhod bais naku pakṛahi rāṭī māṇas khāṇe* | „Azok, akik lemondanak a húsról, és elfintorodnak, ha a közelében ülnek, éjjelente embert falnak.” *Srī Gurū Granth Száhib* 1289.

²⁵ *Mās mās kar mūrakh jhagre gyān dhyān nahī jānai* | „Csak a bolond vitázik a húsról, ők azonban semmit sem tudnak a meditációról és a lelki bölcsességről.” *Srī Gurū Granth Száhib* 1289.

²⁶ *Jiyā kā āhar jiyā khānā yahū karāi*. *Srī Gurū Granth Száhib* 955.

²⁷ *Rahit Maryādā* VI. rész, 13. fejelet, 24. cikk. A második tabu a muszlim rituálé szerint levágott állat húsának fogyasztása. A másik három tilalom nem étkezéssel függ össze.

gyasztását.²⁸ A szikheknek (s a húsevő hinduknak) is egyedül a *dzshatká* hús a megengedett. Ez azt jelenti, hogy az állatot egyetlen csapással, lehetőleg a fej levágásával ölik meg, szemben a muszlim vágási móddal.²⁹ A *halál* és a *dzshatká* megkülönböztetése a modern korban néha nehézségbe ütközhet. Nyugati országokban élő szikhek ezt praktikusán úgy oldják meg, hogy kerülik a *halál* és *kóser* címkét.³⁰ A diaszpórában élő szikhek olykor szembesülnek bizonyos nehézségekkel: a malajziai szikhek vagy vegetáriánusok, vagy kénytelenek megszegni a tilalmat. Malajziában ugyanis törvény írja elő, hogy minden húsetel *halál* módra legyen elkészítve, és importálásra is csak ilyen élelmiszert engedélyezett.

A *kutthá* hús tilalmának hátterében részben az áll, hogy a szikh *gurú*-k követőiknek megtiltottak mindenféle, általuk babonának tartott rituálét, így az állatáldozatot is. A ritualizmus elítélésének jegyében minden, ami áldozatnak minősül, tilos a szikheknek. A mártír- és fegyverkultusz, valamint a muszlim helytartókkal szembeni ellenállás Gurú Ardzsan mártíromsága után, a XVII. század elejétől kezdődött el, Gurú Góbind Szingh kora és a XVIII. század pedig a szikhek hősi korszaka volt, amikor először a *mughal* uralkodók helytartói, majd az afgánok betörései ellen fegyveres ellenállást szerveztek. Erős muszlimellenesség jellemezte ezt az időszakot. A muszlim rituálé szerint levágott állat hújának tilalma ezt az ellenállást és a muszlimokkal való szembenállást is kifejezi.

Az Akál Takhat³¹ a szikhek legfőbb világi ügyekben illetékes intézménye. Az általa kiadott ún. *hukamnámá*-k (vallási rendeletek) szabályozzák a vallási életet. Miután a „vegetarianizmus kontra húsevés” kérdése komoly vitákat váltott ki a szikh közösségen belül, egy 1980-ban kiadott *hukamnámá*-ban egyértelműen leszögezték, hogy a szikheknek megengedett a húsevés, feltéve, hogy az állatot *dzshatká* módra vágják le.

Miért vegetáriánus a *langar*?

Ellentmondásnak tűnhet, hogy a *langar*-ban a fentiek ellenére mindig vegetáriánus ételt szolgálnak fel. Az egyik oka ennek, hogy a közösségi konyhán a legegyszerűbb és legolcsóbb étellel látják el az oda látogatókat, a menü egyszerű lepénykenyérből és főzelékből áll, a hús pedig a drága alapanyagok közé tartozik. Ám a legfőbb ok mégsem ez. Mivel a szikh *gurdvárá* nem csupán szikheket, hanem bárkit befogad, a *langar*-t pedig vallási és egyéb hovatartozásra való tekintet nélkül látogathatják, továbbá a szikh vallás erre bátorítja is a más vallásúakat, úgy tűnik, a legkisebb közös nevező

²⁸ A muszlim *halál*, a megfelelő rituálé mellett levágott, kivéreztetett állat húsa.

²⁹ A *dzshatká* (*jhatkā*) vágásnak az a lényege, hogy az állattal egyetlen csapással (ez lehet kardcsapás, lövés, de akár elektrosokk is) végeznek, anélkül, hogy szenvedést okoznának neki. Ezt a műveletet tilos bármiféle rituálé mellett végezni.

³⁰ Mivel a *halál* és a *kóser* hús kompatibilis, ezért — hasonló okok miatt — a szikhek a *kóser* módra levágott állat húját sem fogyasztják.

³¹ Az Akál Takhat, „az Örökkévaló trónusa” nagy tekintélyű intézmény az amritszári Arany templomban: vezetője, a *dzsáthédár* adja ki a vallási rendeleteket.

a vegetáriánus étel. A hinduknak, dzsaináknak, muszlimoknak, keresztényeknek, zsidóknak, sőt, a szikh közösség különböző alcsoportjainak más-más étkezési tilalmai, preferenciái lehetnek. Különböző fajta állatok húsától kell tartózkodniuk, más-más böjti napok eltérő ételcsoportok fogyasztását tiltja. A vegetáriánus étkezés az, amit nagyjából mindenki el tud fogadni.

Megeheti-e a szikh a szent tehén húsát?

A szikheknek elméletben megengedett a hinduknak tiltott szent tehén húsának a fogyasztása. Más kérdés, hogy az Indiában élő szikhek mégsem élnek ezzel a lehetőséggel.

Gurú Nának nem csak a hús- és növényevésről szóló vitát utasította el spirituális szempontból lényegtelen, banális kérdésként, de azt is, hogy egyik állat nagyobb szentséget élvezne, mint a másik. A tehén szentsége sehol sem szerepel a szikh előírások között, ahogyan a sertés tisztátlansága sem. Annak ellenére így van, hogy számos szikh — a hinduizmus befolyása alatt — óvakodik a marhahústól, még ha egyébként nem vegetáriánus is.³² Figyelembe véve azonban, hogy Indiában két tagállam kivételével érvényben van a tehénölés tilalma, valamint hogy marhahúst amúgy is kizárólag muszlimok vágják, ők pedig a szikheknek tiltott módon, az Indiában élő szikhekre egyáltalán nem jellemző a marhahús fogyasztása. A sertéshúst mind a muszlimok, mint a hinduk tisztátalannak tartják, és csak az érinthetetlenek táplálkoznak vele, illetve keresztény többségű területeken elterjedt, amilyen például Goa.

Alkohol, dohányzás, kábítószer

Az alkohollal szemben a XVIII. századig kiadott viselkedési kódexek — a *rahit*-ok — megengedőbbek voltak, mint a mai szabályozás.³³ Ma tilos a kábítószer, az alkohol és a dohány élvezete.³⁴ A ma érvényes *Rahit Marjádá* ugyan tiltja az alkoholt, a dohányzást és a kábítószer, de csak a négy főbűn között szereplő dohányzás az, aminek a tilalmát a szikhek teljes köre tartja. Az alkoholfogyasztás a gyakorlatban — a szikh férfiak között — igen elterjedt, bár különbség van a különböző beavatási fokozatok magatartása között: például egy felszentelt (*amritdhári*) szikh nagy valószínűséggel nem fogyaszt alkoholt. A *nihang*-ok közösségéhez tartozók körében pedig elterjedt a hasis és a *bhang* nevű kábítószer fogyasztása.³⁵

³² A muszlim dominanciával (a kívülről érkező hódítással és a *mughal* uralommal) szembeni, XVIII. századi szikh ellenállás időszakában a *gurdvára*-k hindu felügyelők irányítása alá kerültek. Számos bráhmanikus gyakorlat ekkor szivárgott be a szikh templomokba, amelyektől a XIX. század végén éledő szikh vallási reformmozgalom tisztította meg a vallást. A hindu szokásoknak a társadalom egészére gyakorolt hatása azonban máig megfigyelhető.

³³ Brit megfigyelők is feljegyezték, hogy „Szikh katonát napnyugta után alig lehetett józanul látni”: John MALCOLM: „Sketch of the Sikhs”, *Transactions of the Society of Asiatic Researches* XI (1810) 263–264.

³⁴ *Rahit Maryādā* XIII. rész, XXIV. fejezet q.5. cikk.

³⁵ A *nihang*-ok (eredeti nevükön *akālī*-k) a szikh vallás egy XVIII. században létrejött, harcias lovagrendje. Mindenre elszánt, félelmet nem ismerő, irreguláris lovas csapatként tagjai voltak Randzsít

Létezik-e böjt a szikh vallásban?

A szikhek prófétái a test mindenféle sanyargatását megtiltották, ezért a szikh vallás egészen egyedülálló abban a tekintetben, hogy tilt mindenféle — spirituális célú — böjtöt, éhezést. (Csak az egészségügyi célzatú böjtölés, diéta megengedett.) „A böjtölést, a mindennapos rituálékat, a szigorú önmegtartóztatást gyakorlók jutalma egy üres kagylóhéjnal is kevesebb” — mondja a *Gurú Granth Száhib*.³⁶ Az Istentől kapott emberi testet a guruk útmutatásai alapján táplálni és gondozni kell. A koplalás, mindennemű aszkétizmus, önkínzás ennél fogva tilos a szikheknek. Gurú Nának úgy vélte, a különböző penitenciák, a böjtölés nem ér semmit, az igazsághoz csak a cselekvés útja vezet.

Mindez nem jelenti azt, hogy a szikh guruk támogatták volna a dözölést, hiszen számos forrást találhatunk arra, hogy a falánkságot elítélték, s a mértékletes táplálkozást támogatták.

A diaszpóralét dilemmái

A 26 millió szikh csaknem húsz százaléka Indián kívül él. Egyre növekvő számban, mindenütt megtalálhatóak a világon, nagyobb közösségeik élnek Észak-Amerika, Európa, Afrika, Ausztrália és Új-Zéland, Délkelet-Ázsia országaiban. A vallási hagyományt ápolni kívánó szikheknek, távol az anyaországtól, eltérő kulturális környezetben naponta kell megküzdeniük a diaszpóralét, a modernitás jelentette kihívásokkal. Miután a mindennapi étkezés terén nincsenek teljesíthetetlenül szigorú megszorítások, a szikhek általában alkalmazkodnak a helyi étrendhez, vagy (nem muszlim) indiai éttermekbe járnak. A befogadó országokban működtetett *gurdvárá*-k üzemeltetése néha azért okot ad vallási vitákra. Nemrégiben a vallási ügyekben legfőbb tekintély, az Akál Takhat elítélte például, hogy egy nyugati *gurdvárá langar*-jában asztalhoz ültek, ahelyett, hogy kellő alázatot mutatva, a hagyományoknak megfelelően a földön foglaltak volna helyet a hívők.³⁷

Szingh maharadza hadseregének is. Elsődleges feladatuknak vallásuk fegyverrel történő megvédését tekintették, és a muszlimok elleni harcokban jeleskedtek. Öntörvényűségükről is ismertek (hírhedtek) voltak. Ha marginalizált formában is, közösségük máig fennmaradt: napjainkban *gurdvárá*-k fölkeresésével, harci önképzéssel, fegyveres bemutatókkal töltik napjaikat.

³⁶ *Barat nem sanjam mahi rahtā tin kā ādhu na paiyā. Srī Gurū Granth Szāhib* 216.

³⁷ „Excommunicated Gurdwara Committee Member Appears at Akal Takhat Sahib”, *Sikh24.com* 2012. október 4. <http://www.sikh24.com/2012/10/former-ross-st-committee-member-appears-at-sri-akal-tak-hat-sahib/#.UZEn90pZhyU> (2012. 10. 06.)